

מדוע מסתייגים האפריקאים מ'ישראל' על אף תוכניות הסיוע וההדרכה שלה?

ברבאט, בירת מארוקו, הוקם השבוע איגוד אפריקאי לטלקומוניקציה. חברות באיגוד זה כל מדינות ועדת קובלנקה, ויכולות להצטרף אליו יתר מדינות אפריקה. לאיגוד, שחבריו יהיו קשרים בקשר רדיו-טלפוני ישיר, יהיו שני מרכזים קבועים: האחד בקהיר, השני באקרה, בירתה של גאנה.

ידיעה שיגרתית, בלתי-מלהיבה. בכל זאת הקדיש לה קול ישראל מקום בולט בשידור-החדשות שלו. היא לימדה הרבה על המציאות המדינית באפריקה — מציאות הלוקה בשת יותר ויותר ממדים של סיוט, המד-איג בחומרתו את מעצבי מדיניות החוץ של ישראל.

כאשר נקשרו הקשרים הראשונים עם גאנה לא הסתירה ישראל את תקותה הידולה: שמהיג המדינה החדשה, קראמה אנקוומה, יוכיח את עצמו כמתחרה רציני לגמאל עבד אלנאצר על כתר המנהיגות של אפריקה. ואמנם נראו אקרה וקהיר כשני קטבים מנוגדים, במירוצה של היבשת השחורה אל העצמאות וההשפעה על המדינות העולמית.

גאנה, שהיתה זקוקה לכל עזרה המושטת לה כדי לבסס את כלכלתה ואת מנגנון השלטון-העצמי שלה, קיבלה את הצעות ישראל בסבר פנים נלהבות. ישראל, מצידה, השתכרה בצדוץ מן היין ששמו מתן סיוע טכני. מומחים ישראלים יעצו למדינה הידועה בעויות של השקיה, של הקמת גדרים נוצר והדרכת טייסים צבאיים. צי"ם נכנסה לשותפות עם ממשלת גאנה בקופסת הפנסים הנוכח השחור, והיו כל הסיכויים כי שותפות זו תהיה רק ראשונה בשורה גדולה של מפעלים דו-לאומיים.

בגאנה ניסתה ישראל לראשונה את השיטה שהפכה לאבן-פינה במיבנה המדיני שלה באפריקה: אך פקחה המדינה החדשה

אפריקה השחורה, היה רגיש במיוחד לטענות הערביות. הוא החליט להסתחרר ככל האפשר מן הקשרים עם ישראל.

החווה עם מדריכי הטייס הישראליים בן-טל, השותפות בהכוכב השחור פורקה. וכאשר יזם עבד אלנאצר את ועידת קובלנקה, היו הנגאים בין ראשוני המגנים של ישראל. במקום קוטבים מתחרים, הפכו אקרה וקהיר קצוות של ציר משותף.

★ ★ ★

הסגן מצטמק

תנודות אלה ביחסים המדיניים השתקפו בבית השגרירות הגאנאית בלתי-אביב. שגרירות זו, הנציגות האפריקאית השנייה בישראל (אחרי ליבריה) הצטיינה באנשיה הצעירים והדינמיים. אנשי משרד החוץ הישראלי התרשמו עמוקות מאישיותו של השגריר בדיאקו פוקו, ובעיקר ממעמדו של פיקו במפלגת אנקוומה לפני מינויו כשגריר בישראל. הצחת שלו כלל את גורו דון קודגו כמזכיר ראשון, קודח קורסה וג'ון אקאינטי בתפקידי מזכיר שלישי. הם היו משכילים ובעלי שאיפה אישית רבה, שעתידי מזהיר נשקף להם בבטחון בארצם. הצבתם לשגרירות בתל-אביב העידה על החשיבות שממשלת גאנה יעדה ל-שגרירות זאת.

אותו-האזעקה המקומיים הראשיים הושמעו על רקע כאוב: רגישותם של האזרחים האפריקאיים ליחס שגילו כלפיהם או רחמים ישראלים חסרי-החשבות. הסגל הישראלי נעלב קשות מן המלה "כוש" שרדפה אחריהם — כי מילה זו פירושה, בשפתם, עכברוש. בשיחות פרטיות — ואף בראיונות עם עיתונאים — הזהירו כי היחס היפוגעי עלול לפגוע, בסופו של דבר, גם ביחסים הידידותיים בין גאנה וישראל.

גאנאי מס' 1

בישראל הוא עתה המזכיר השלישי של השגרירות, קודחו קורסה. תחילה עובד שניים מחבריו, שלא הוחלפו. אחר-כך נקרא השגריר עצמו להתייצאות. הדיפלומט הגאנאי נראה בשיחה עם השגריר הליבריי יאנסו.

גאנה: סוף הדרך?

התברר להרכיב כי היגו, למעשה, בבחינת אישיות בלתי-רצויה, חזר לארץ. רעיון היסוע לטאנגאניקה שבק חיים. המעגל שארך שנים אחדות ביחסים עם גאנה, הושלם כאן עוד בטרם נפתח.

★ ★ ★

ידידות או מדיניות?

אם כי חוגי משרד החוץ ניסו לרכך את עוצם המהלומה בהסברים שתלו את האשמה בבריטים, מושליה הקודמים של טאנגאניקה, לא היה זה סוד כי בואה של הממשלה הישראלית בוטל בשל לחצה של מצרים. לא מן הנמנע, שהמצרים הצביעו על העובדה, שישראל העמידה בראש הממשלה דהקא אדם הידוע כאיש מודיעין צבאי ותיק, ועוררו בלב מנהיגי המדינה החדשה פיקפוקים לגבי כדאיות העסקה עם ישראל.

היתה משמעות מיוחדת לעובדה, כי ביטול המשלחת לטאנגאניקה פורסם והקא ביום בו יצא דויד בן-גוריון לביקור ממוכ תי בבורמה. באוירה הקודרת של עירעור היחסים עם ארצות אפריקה, נראתה ידידותה של בורמה כצוק מוצק בים עויין. אולם ידידות זו הינה, במידה רבה, ידו-דוה אישית בין ראש ממשלת בורמה או גו, לבין ראש ממשלת ישראל דויד בן-גוריון. היא חשובה מאוד. אולם היא אינה פוטרת את ישראל מלהגלה מדיניות של ממש.

מדיניות זו יכולה להצליח לא באמצעות מיבצעיראחה או הצעות-עזרה מפתות — כי אם על-ידי שינוי מעמדה של ישראל בי-עניי מדינות אפריקה ואסיה בבעיות החשו-בות באמת למדינות אלה.

העמדה הישראלית החדשה ביחס ל-אפריקה הידועה הדרום-אפריקאי היא צעד ראשון בכיוון הנכון. דרושים צעדים נוספים באותו כיוון, לפני שישראל תוכל להרגיש את עצמה בטוחה מפני הפתעות בלתי-נעימות ביחסיה עם מדינות אסיה ואפריקה.

מנהיגי המדינה העומדת לקום הציעה יש-ראל שוב, כמו לכל מדינה אפריקאית חדשה, את עזרתה.

כתוצאה מכך התקבלה מטאנגאניקה הזמנה רשמית, שביקשה מממשלת ישראל לשלוח אל המדינה החדשה משלחת של מומחים בשטחים שונים, שיעזרו למנגנון המקורי מי הבלתי-מוסדה בארגון הממשל ובתיכ-נון כלכלי. הזמנה זו היתה צריכה להיות רק שלב מכין, לקראת סיוע טכני, כלכלי, רפואי וארגוני שהיה צריך לבוא בעקבות המלצותיהם ותוכניותיהם של המומחים הישראליים.

ממשלת ישראל לא הסכה מאמצים כדי לארגן משלחת מומחים ראויה לשמה. בי-ראש המשלחת הועמדה אישיות בעלת משקל כאלוף יהושפט הרכבי, לשעבר ראש אגף המודיעין של צה"ל, שחזר לפני חודשים ספורים מהשתלמות בארצות-הברית.

אנשי המשלחת, מהם בומחים שהוצאו ממקומות חיוניים, כבר ארזו את המזוה-דוה ועמדו לצאת לדרך. ברנע האחרון הת-קבלה הודעה מפתיחה מטאנגאניקה, שביקשה לעכב את צאתם של המומחים הישראליים. הדחיה הוסברה בכך, שלרגל חגיגות העצ-מאות שיערכו במדינה זו והצפייה לאור-חיים מכל קצות תבל, לא ימצאו הישראלים מקומות בבתי-המלון המקומיים.

היתה זו טענה תמוהה לאור העובדה ש-מצב זה היה ידוע לממשלת טאנגאניקה גם בעת שהזמינה את המשלחת הישראלית. אר-רה לממשלת ישראל לא נותרה אלא הברי-רה לשלוח רק את ראש המשלחת, האלוף הרכבי, כדי שיברר מה הן הסיבות האמי-תיות שגרמו לביטול ההזמנה ואם יש סיכוי לחדושו ההזמנה.

עשרה ימים אחרי שיצא למדינה האפרי-קאית חזר יהושפט הרכבי לארץ, כשבפיו בשורות מרות. הוא נתקל בתופעה של הסתייגות מוחלטת. הוא לא יכול היה לנ-גוש איש מאנשי ממשלת טאנגאניקה, ונר-מו לו ברורות כי הממשלה מתחרטת על שהזמינה את המשלחת הישראלית. כאשר

תחושות-העלבון, כמוכן, לא יכלה לכשעצ-מה לקלקל את היחסים; אולם היא לא תרמה מאומה לשמור על תקינותם.

לפני חודשים מספר שמו אנשי המושבה הדיפלומטית בישראל את לבם לעובדה, שסגל השגרירות הגאנאית מצטמצם למר-אית עין. גם קודגו וגם אקאינטי נעלמה יחד עם בני משפחתם. במקומם לא הוצב שום דיפלומט אחר מגאנה.

בתחילת החודש אף הצטמק הסגל עוד יותר, כאשר יצא השגריר עצמו לחו-ל. בראש השגרירות נשאר קודח קורסה, כי-נציג בכיר וכמעט-יחיד. בידיעה שנתפרסמה עם צאתו של השגריר נאמר שהוא נקרא להתיעצויות על-ידי ממשלתו. אולם יחד עם ידיעה זאת נפוצה ידיעה אחרת: שצפויה הרעה חמורה ביחסי גאנה-ישראל. נסיעתו של פוקו, נאמר בתצפית (העולם הזה 1263), קשורה עם המדיניות החדשה של אנקוומה, שתהיה קרובה יותר לגוש ה-קומוניסטי ולקאהיר, ושבצבקותיה יש ל-צפות לכמה צעדים אנטי-ישראליים נוספים.

לפי כל הסימנים, עלולים צעדים אלה להיות דראסטיים ביותר. רמזים ראשונים מאקרה אף מסרו, כי ממשלת אנקוומה שר-קלה בימים אלה את האפשרות של ניתוק היחסים הדיפלומטיים עם ישראל.

★ ★ ★

חרבון בטאנגאניקה

מזיב אלה ידועים למעצבי המדיניות הישראלית. למעשה אף השלימו מומן עם תהליך הרעה המתמיד ביחסה של גאנה. הם יכולים רק להתנחם בעובדה ש-במקום הידידה החתיקה המנתקת את קש-ריה, מוצאת ישראל ידידות חדשות באפ-ריקה המתעוררת.

ידידה חדשה שהוצגה בגאנה היא טאנ-גאניקה, המושבה הבריטית במזרח אפריקה, העומדת לזכות החודש בעצמאותה. בגישור-שים מוקדמים בין נציגים ישראלים לבין

את עיניה העצמאיות, כבר מצאה לפניה נציגים ישראלים שהביטחו עזרה ועצה, קורסים מקצועיים שונים וביקורים ממלכ-תיים.

★ ★ ★

ציר משותף

החשבון היסודי של המדיניות הישרא-לית היה, כי מדינות שזוה עתה הש-תחררו מעול המעצמות הגדולות תהיינה נכונות לקבל ממדינה קטנה כמו ישראל עז-רה שהיו דוחות מידי מעצמות גדולות. היתה זו תפיסה תמימה במקצה. המדיניות החדשה, כמעט ללא יוצא מן הכלל, גילו את עקרון המישחק בנדנדה בין מורת ו-מערכ. גם מוסקבה וגם חשינגטון העטירו עליהן עזרה טכנית וכספית.

מצב זה העמיד את העזרה הישראלית בפרופורציה הנכונה שלה. אולם צרכיהן של המדינות החדשות כה גדולים, שאפילו בשעה שנהאו מסיועם של ענקי המזרח והמערב לא ראו סיבה לחתר על התרומה הישראלית הצנועה.

עד אשר נכנסה לפעולה מכונת הלחץ של גאנאל עבד אלנאצר. שליחי קהיר מצאי-און קשבת בבירה אחרי בירה, בוועידה אחרי ועידה. כי בלכשקוץ של המדינות החדשות אין קללה נוראה יותר מן השם "אימפריאליזם מערבי". הערבים היו צרי-כים רק להצביע על מעשהו של ישראל, כדי לשכנע את מנהיגי המדינות החדשות כי ישראל היא חלק בלתי-נפרד ממחנה האימפריאליזם המערבי.

די היה להזכיר את הצבקותיה של יש-ראל לצד צרפת בשאלה האלגירית, כדי ש-מנהיגי אפריקאי המכבד את עצמו יהסס לרכוץ את שמו עם שם מדינת ישראל. קוא-מה אנקוומה, שחלם על עצמו כמנהיג

מארוקו, לוב, מצרים, סודאן, גאנה ניניאה.